

nehézség nélkül alkalmazható annak a számára, aki elméleti meggondolásainak mélyébe látott. Nagyon kívánatos volna, ha eljárását szélesebb körre lehetne kiterjeszteni és a magfigyelések számát növelve a formatípusok jegyzékét mind teljesebbé lehetné tenni. Nagy nyeresége volna ez a magyar kísérleti lélektanak, amint hogy Baranyai Erzsébet könyve értékes, nagy nyeresége a magyar tudományos irodalomnak.

Pénzes Zoltán.

Váradi József: Széchenyi éleslátása. A nemzetiségi kérdés. Studium, 1938. 43. o.

Angyal D. és Szekfü Gy. lélekelemző Széchenyi-tanulmányai anatómiai módszerekkel és finomsággal állították elénk a politikus Széchenyi belső alkatát. Ezt a képet színezi tovább Váradi, bemutató a „házaftas“ Széchenyi elmélkedő és cselekvő étoszát. A Naplókból és sugalmazó erejű könyv-iből úgy állítja elénk Széchenyi egyéniségét, mint az önmagára eszmélt magyarság első fáklahordozóját. Széchenyi történeffilozófiai rendszerében a legfontosabb helyet a *Jelen* kialakítása és a *Jövő* megalapozása foglalta el. Bár maga egy feudális társadalmi osztály fia és feudális kor neveltje volt, mégis aggodva ismerte fel ebben a gazdasági és társadalmi berendezkedésben — egy évszázaddal előre — a jövő kibontakozásának tehetését.

A nemzetiségi kérdést Széchenyi még más megvilágításban látta, mint a trianoni generáció. Ő még a humánus gondolkozás magaslatáról nézi és mérlegeli ezt a problémát. A betelepült népcsoportok megbecsülésében, a velük való együttműködésben és egységben látja a *leghatásosabban magyarosító* eljárást. Politikai és közoktatási téren „a legnagyobb kímélettel“ vezelandő be a magyar nyelv a nemzetiségi területeken. A magánéletben azonban hagyjunk meg mindenkit „nyelvének, szokásainak és nemzeti sajátosságainak gyakorlásában“. A nagy francia szónoknak, Foynak szavai szerint: „aki ennél kevesebbet vagy ennél többet akar, az vagy a nemzetiség jogait felejtette el, vagy az emberiség igazát támadja meg. — Ennél méltányosabb és épen ezért eredményesebb tanítást a nacionalizmusról még senki nem hirdetett. Fel is ismerte Wesselényi és Bethlen Széchenyi álláspontjának egyedül biztosan ható, megnyerő és asszimiláló jelentőségét, úgyhogy a kormánytól Széchenyit kéri Erdélybe küldendő királyi biztosnak a nemzetiségi mozgolódások lecsendesítésére. Sőt Saguna román érsek is Széchenyit kérte fel erre. Sajnos betegsége miatt nem tehetett eleget az óhajnak.

Pedig Széchenyi a maga *előrelátóan méltányos* politikájával sok kisebbségi bizonyodalomnak húzta volna ki a méregfogát. Vagy legalább is megszívlelendő útmutatást adott volna a mai nemzetközi és népszövetségi fórumoknak a kisebbségi kérdés eredményes és megnyugtató megoldására.

Ma, amikor minden iskolai munkánk célja az *életközelség*, Váradi írása Széchenyi politikai arculatáról kiváló anyagot ad ennek az elvnek a megvalósítására. A történettanárok előadásai soha nem akarnak a napi politika labirintusába tévelyedni, de viszont nem térhetnek ki annak a megállapítása elől sem, hogy a jövő kibontakozási lehetősége legbiztosabban „a mi puszta kiállt prófétánk“ eszmevilágában található meg.

Visy József.

Tóth András: Az erdélyi román kérdés a XVIII. században. Bp. 1938. Studium kiadás. 98 o.

A nemzetek sorsa mindig a belső és külső történeti tényezők sajátos konvergenciáját mutatja. Br. Eötvös József nagyhatású történeffilozófiai értekezésében leg-